

75 anys del naixement de Xesco Boix

A l'efemèride de tres quarts de segle recordem la figura del referencial músic i animador infantil

Xesco Boix | Arxiu

Tal dia com avui, fa 75 anys, naixia a Barcelona el singular **Xesco Boix** que, pedagog i mestre de professió, era artista de facultat. El músic, animador i cantant, va ser un dels membres fundadors de **Grup de Folk** i **Ara va de bo**, amb els quals, respectivament, versionava cançons folk arribades d'Estats Units i organitzava espectacles infantils adaptant cançons populars catalanes. Aquests projectes en equip, però, no el van allunyar del seu camí en solitari.

Ens va deixar amb 38 anys, però la seva flama continua encesa a cada homenatge (<https://www.enderrock.cat/noticia/19730/tot-recordant-xesco-boix>) i referència que antics i nous companys li rendeixen. Avui, a les 23:15h, el canal 33 emetrà el documental "Xesco Boix. Vull ser lliure", una coproducció d'Utopia Global i el Grup Enderrock, dirigida per Carme Canet. Aquesta commemoració, es realitzarà a partir d'entrevistes a persones properes al cantautor i d'altres que n'han rebut influència, com **Manel, Joan Reig, Jaume Arnella, Raimon** o **Jordi Roura**.

Al Grup Enderrock, des de fa tres anys, li rendim també homenatge amb un guardó dels Premis Enderrock al seu nom: el Premi Xesco Boix. **The Penguins** i **2princesesbarbudes** van ser condecorats, respectivament, el 2019 i el 2020. En aquesta tercera edició ha estat guardonat el grup **Xiula** (<https://www.enderrock.cat/noticia/22286/xiula-endu-premi-xesco-boix-2021>) pel seu treball *Descontrol MParental* (autoeditat, 2020). Tanmateix, enguany recordem la figura de **Boix** recuperant un reportatge publicat l'any 2009 al número 11 de la revista impresa de Sons de

la Mediterrània.

Xesco Boix, 'Un cant il·luminador'

La feina pionera de **Xesco Boix** ?i de **Jordi Roura**, i de **Jaume Arnella**, i de tants altres? és a l'origen de dos grans rius paral·lels, la música folk i l'animació infantil, que fent-se grans a partir dels seixanta i setanta han desembocat al segle XXI amb més cabal i amb nous afluents.

Xesco Boix tenia un sentit artesanal de la cal·ligrafia, de la feina i de la vida. Els rastres de la seva personalitat i del seu carisma poden resseguir-se no només als discos, també a les postals i les cartes, escrites amb lletra polida i sovint personalitzades amb dibuixets, que es guarden a moltes cases. I als cançoners que va il·lustrar i fer córrer. O a les gravacions d'entrevistes radiofòniques on se'n senten la dicció extraordinàriament clara i la retòrica, senzilla i treballada. També deixen testimoni del seu caràcter meticulós les llibretes que l'acompanyaven sempre allà on anava, i les fotos on se'l veu carregat amb un arsenal de bolígrafs, sempre a punt a la butxaca de la camisa per caçar noves paraules, expressions o històries. En definitiva, en **Xesco** era un home que es prenia molt seriosament la seva feina, i que la feia des de la base. Sempre a prop dels treballadors de base per excel·lència: els mestres.

Abans de dedicar-se a l'animació infantil, va ser dels primers a emmirallar-se en el folk nord-americà, una influència que de retruc acabaria sent tot un revulsiu per a la música popular i tradicional catalana. De **Pete Seeger** va aprendre que no només era important cantar, sinó també fer cantar. I això li seria extraordinàriament útil amb el públic infantil. La seva manera d'adreçar-se als infants, amb frases ben construïdes i tractant-los com el que són, persones intel·ligents, va resultar tan revolucionària com les grenyes i la barba de guerriller que es va deixar créixer a partir dels anys setanta. Amb bones formes, exposava pensaments tan rotunds i punyents com aquest: ?Si els diaris i les televisions no són nostres, doncs que ho siguin els carrers i les festes majors?. O com aquest altre: ?Una cançó és una forma de vida, una cosa estimada que ajuda a viure, que uneix les generacions, les classes socials, les nacionalitats... Té un valor molt gran. Esponja el cor i ajuda a estimar??.

Xesco Boix Foto: Arxiu

El 8 de desembre de 1984, encara sota l'impacte emotiu de la mort de **Xesco Boix** (ocorreguda el 21 de juliol a Malgrat de Mar), se li va fer un multitudinari homenatge al parc de la Ciutadella de Barcelona, el mateix espai on ell, com a integrant del col·lectiu del **Grup de Folk**, havia trencat motllos la primavera del 1968 amb el primer gran festival a l'aire lliure sota el franquisme. Vint-i-cinc anys després, la petjada fonda d'en **Xesco**, que desconfiava dels grans embulls mediàtics, encara perdura al carrer o a les associacions, i darrerament s'ha revitalitzat amb diferents iniciatives. El 2007, uns quants dels companys al **Grup de Folk** van recordar les seves cançons al disc *Què fas, polissó?* (DiscMedi).

Els mateixos companys, a més d'altres que van treballar al seu costat, nens que el van escoltar i que ara són grans, nens que no el van escoltar perquè encara són nens? tots junts van fer petit el CAT de Gràcia el 19 de març del 2009, cantant a la multitudinària festa-homenatge 'A vol d'oreneta'. Una expressió amb la qual **Xesco Boix**, amant de les carreteres secundàries, anomenava els descensos amb Lambretta amb el motor apagat i el vent de cara per rutes intransitades. A internet, s'ofereix un bon grapat de documents relacionats amb el músic i animador barceloní, des del vídeo on **Joan Baez** canta 'No serem moguts?' al Palau d'Esports de Barcelona fins a la darrera entrevista radiofònica a Ràdio 4.

Vídeo: <https://www.youtube.com/watch?v=apKB72wUTq4>

En l'àmbit editorial també hi ha hagut una aportació més que significativa a la divulgació de l'obra i la vida d'en Xesco: el llibre *Història de la nostra història* (Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2009), un recull d'entrevistes amb una cinquantena de persones que, a partir dels seus records, formen un retrat polièdric de la persona i l'artista. S'hi aborden el sòlid entorn familiar i cultural en què va créixer, el seu esperit ecumènic, la descoberta del folk a través de **Seeger** i la posterior feina com a animador infantil.

El treball és obra de **Lluís Maria Panyella** i **Maria Josep Hernández**, el duet d'animació **La**

Bicicleta ?una de les cançons del repertori de **Xesco Boix**?. I és que, juntament amb **Noè Rivas**, **Àngel Daban** i **Toni Giménez**, van recollir el seu exemple i al voltant d'ell van formar a final dels setanta el col·lectiu **Els Cinc Dits d'una Mà**. ?Més que un grup, allò va ser un equip de treball ?explica **Panyella**?, els animadors d'aquell moment ens vam reunir per treballar els instruments, la llengua, la recerca de cançons? seguint la filosofia d'en **Xesco**: ?divertir i educar'.

Panyella i **Hernàndez**, que ja havien publicat la biografia *Un amic, un mestre* (Raima, 1995), van decidir-se a encarar aquesta feina i posar fil a l'agulla per una mena de ?compromís generacional': ?Les persones del seu entorn més proper tenim entre cinquanta i setanta anys, i potser aquesta era la darrera oportunitat d'oferir un treball amb un bon nombre de testimonis directes, de tocar en **Xesco Boix** a través de la gent que va tractar-lo freqüentment?

La cinquantena d'entrevistes els posa en una situació privilegiada a l'hora de valorar un personatge sovint encasellat en el tòpic o en la visió reduccionista i superficial del ?kumbaià xirucaire'. ?En **Xesco** tenia una forta personalitat, amb molts matisos, i cada persona amb qui hem parlat en conserva un ?considera **Lluís Maria Panyella**?. En general, es té una imatge d'ell com d'un bon cantant, pedagògic i divertit. Però si s'aprofundeix en la seva personalitat, es descobreix un combatent extraordinari que ens va deixar moltes eines. Va entendre la seva feina com una eina de servei, el seu geni el va dur a ser un pioner constant?

L'animador i escriptor també explica que hi ha aportacions de **Xesco Boix** que no s'han valorat prou: ?Gràcies a ell, per exemple, va arribar a casa nostra la figura del músic de carrer. Quan ell es plantava a la plaça del Pi, no hi havia ningú que sortís al carrer?. Una època, no cal dir-ho, que ens fa pensar per contrast amb la Barcelona actual, plena a vessar de turistes, de terrasses i de músics que toquen ?a la gorra'. ?I també va ser un ecologista quan aquí no es parlava gens d'ecologisme, perquè en lloc de paper feia servir cartró reciclat per compondre aquelles targetes que enviava a tothom?, segueix **Panyella**.

Xesco Boix a la Plaça del Pi, 1980 Foto: Arxiu

A l'altra cara de la moneda, l'integrant de **La Bicicleta** admet que era molt difícil treballar al seu costat: ?El definiria com un personatge d'esperit anarquista. Es va formar en l'escoltisme, però d'aquell món no li agradaven gens els uniformes. Anava molt per lliure, i això plantejava molts problemes a l'hora de treballar coordinadament en grup?.

Molta gent el recorda com una espècie de bohemí que cantava cançons senzilles, de folk o per a nens, però de les converses amb els seus companys queda clar que en **Xesco** no vivia a la lluna. Al contrari, li interessava qualsevol cosa que passés a la terra. **Lluís Maria Panyella** creu que ?en el fons de la seva personalitat hi convivia una sèrie de trets en certa manera contradictoris. Era independentista, però alhora molt universalista. Amb **Els Cinc Dits d'una Mà** ens parlava sempre de la lluita a Nicaragua, del Front Polisario? Recordo que sempre ens deia: ?Entenc una Europa sense fronteres, però cada poble amb la seva identitat??. I tampoc no resulta gaire creïble la imatge d'un músic de bona cara que sempre ho trobava tot bé: ?Per un cantó existeix la imatge d'un **Xesco Boix** rialler, però també recordo la d'en **Xesco** profundament emprenyat amb alguns contractants per les males condicions en què havia de treballar sovint?, corrobora **Panyella**.

El que és inqüestionable és la seva feina pionera en el camp de l'animació infantil als Països Catalans, un fenomen força singular sense gaire models equiparables en altres països. ?Una de les meravelles culturals del país?, segons va escriure el músic i ?animador de joves' **Carles Belda**. ?L'animació infantil va néixer el 1971 amb **Ara va de Bo**?, estableix **Lluís Maria Panyella**.

Formant part d'**Ara va de Bo**, i abans amb el **Grup de Folk**, trobem **Jordi Roura**, un dels seus companys de viatge que, d'històries viscudes, en té per donar i per vendre. Recorda un episodi que, amb la perspectiva dels anys, és el símptoma de tota una època. L'any 1974, Televisió Espanyola a Catalunya va realitzar un programa Especial Ara va de Bo, realitzat per Sergi

Schaaff i presentat per Carme Samsa, durant tot un dia al parc d'atraccions del Tibidabo. En **Xesco**, que alguna vegada havia titllat la televisió d'?'enganyababaus', va estar-hi d'acord inicialment, després va dir que no? i Núria Ventura, que era la integrant del grup que sempre ho reconduïa tot, ho va solucionar. Els nens de l'escola Nostre Temps van pujar gratis a les atraccions del parc tot el dia, i **Roura** recorda molt especialment que **Xesco Boix** va fer una narració de ?Quinze són quinze? especialment inspirada. ?Ni abans ni després li vaig sentir aquella història amb tanta força i càrrega poètica?, recorda. Malauradament, aquella gravació s'ha perdut. Tot un símptoma de com es valoren segons quines històries.

V?deo: <https://www.youtube.com/watch?v=X93exMt9u50>

Records d'en Xesco, per Joaquim Vilarnau

Hi ha una vella cançó que cantava **Xesco Boix** que sempre m'ha impressionat. És aquella que diu: ?El dia que em mori no ploris pas per mi?. Jo vaig ser dels que no van fer cas de la cançó i sí que vaig plorar la seva mort. I cada vegada que l'escolto no puc evitar pensar en les persones que he estimat i que estimo que se n'han anat. És d'aquelles peces que m'entristeix escoltar-les però que alhora em fan sentir viu. No me la poso gaire sovint, però cada cop que la sento és un cop de puny a l'ànima i al cor. Poques setmanes abans de la mort d'en **Xesco** vaig pensar en ell. Feia molt que no en sabia res. Feia molt que a casa no havíem rebut cap d'aquelles postals que fabricava amb un tros de cartró i un adhesiu de ?Nuclears? No, gràcies!. Una d'aquelles postals amb la lletra inconfusible d'en **Xesco**, clara, intel·ligible, bonica.

Em va passar pel cap escriure-li jo però no ho vaig fer. Pura desídia. Quan em vaig assabentar de la seva mort me'n vaig sentir una mica culpable. El **Xesco** vivia molt a prop de casa, al carrer Bailèn de Barcelona. Entre casa seva i la meva hi devia haver poc més de cent metres i no calia baixar de la vorera. Però no vaig estar mai a casa seva. Els meus germans i jo ens el trobàvem pel carrer. Ens coneixia. La mare era mestra i l'havia contractat en diverses ocasions. De vegades, obria el sarró i ens regalava l'últim casset que acabava d'enregistrar. Arribàvem a casa i la mare ens esbroncava per haver-lo acceptat. Nosaltres no enteníem el perquè i intentàvem argumentar que ?no ens havia costat diners?. Un dia ens el vam trobar per Santa Maria de Palautordera, el poble on feia anys que passàvem l'estiu. Va instal·lar-se al poble i allà sí que vam visitar-lo a casa seva. També va venir a sopar en alguna ocasió. Tocava la guitarra, cantava, parlava, escoltava? El recordo sopant a casa. Deia que no entenia per què als adolescents els feien vergonya les cançons d'amor. Jo, que em sentia al·ludit per la reflexió, no l'entenia a ell. Ara, tants anys després, comparteixo la seva incomprensió. La meva memòria dibuixa un **Xesco** content. Un **Xesco** que deia als meus pares que tenien molta sort i que ell volia tenir uns fills com nosaltres i el meu pare que reia i contestava que no sabia el que deia. Torno a escoltar la cançó. ?El dia que em mori no ploris pas per mi. Oh, jo no vull que tu ploris per mi?' Ja fa vint-cinc anys però torno a no fer-li cas.